

'Ik volg Russisch bij Tatiana Gapinska'

Native speakers in het Vlaamse talenonderwijs

Veerle Frateur

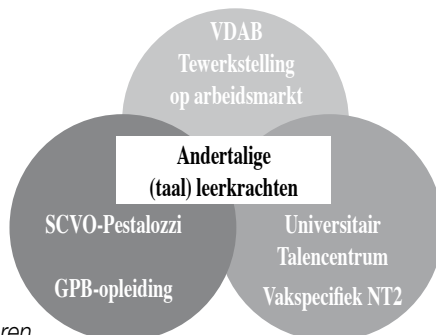
"Ik ben al acht jaar in België en ik had nooit van deze opleiding durven dromen. Ik ben heel blij met dit project. Toen ik naar België kwam, was het aanbod van taallessen nog vrij beperkt. Er waren weinig mogelijkheden voor anderstaligen om te integreren en een kans te krijgen om werk te vinden volgens hun diploma. Ik heb Russische Taal- en Letterkunde gestudeerd, waarbij Russisch aan anderstaligen één van de vakken binnen mijn aggregatieopleiding was. Ik hoop dat ik na de opleiding een job zal kunnen vinden als leerkracht Russisch in het volwassenenonderwijs. En ik hoop dat dit project niet beperkt zal blijven tot de muren van dit lokaal en dat nog velen na ons deze kans zullen krijgen."

Tatiana Gapinska

TERUGBLIK

In augustus 2003 ging het ICTL/Steunpunt Taal en Communicatie van de Universiteit Antwerpen (hierna ICTL) van start met een vernieuwend pilootproject. Het ICTL ging in zee met VDAB Antwerpen om hoogopgeleide anderstaligen voor te bereiden op een Nederlandstalige lerarenopleiding. Het SCVO-Pestalozzi uit Antwerpen was graag bereid om daartoe een specifieke en aangepaste lerarenopleiding voor anderstaligen

op stapel te zetten. Zo kwam een vrij unieke samenwerking tot stand tussen lokale en regionale actoren (zie figuur 1).¹ Binnen dit gloednieuwe initiatief stond de anderstalige (taal)leerkracht centraal. De samenwerking werd immers gestart volledig in functie van deze cursisten en een cursistgeoriënteerde aanpak werd dan ook logischerwijs de leidraad voor het project. Niet alleen de didactiek was studentgericht, maar ook de ruimere visie en missie waar de partners gezamenlijk de schouders onder zetten.

FIGUUR 1: Samenwerking tussen lokale en regionale actoren

De doelgroep bestond uit anderstalige (taal) leerkrachten waarvan de meerderheid al een aggregatiediploma van het thuisland op zak had, en die allen de aspiratie hadden een Nederlandstalig GPB-getuigschrift² te behalen om hun moedertaal of een ander vak te kunnen onderwijzen in het Vlaamse onderwijs. Reële tewerkstelling in het Nederlandstalige onderwijs, dat was dus de ultieme eindbestemming!

Het ICTL verzorgde daartoe een Schakelpakket NT2 dat vooreerst bestond uit een extra-intensief taalstoombad in de warme zomer van 2003 (taalmodule 1). Tijdens deze training werden de vaardigheden van het niveau *Vantage (B2)* van het Europees Referentiekader (2000) geconsolideerd en tevens werden contexten, thema's en specifieke woordenschat aangereikt inzake onderwijs, onderzoek, didactiek, interculturele communicatie en diversiteit. Na deze voorbereiding waren de leerkrachten voldoende slagvaardig om in september hun lerarenopleiding aan te vatten.

Tijdens het eerste semester van de lerarenopleiding bood het ICTL hen nog een complementair taalverrijkingsprogramma NT2 aan (taalmodule 2). Tijdens deze taalcoaching werden taalvaardigheden en woordenschat verder uitgediept en verbreed. Ook werden de individuele taalnoden en

-problemen preventief en curatief opgevolgd. Door sterke aandacht te besteden aan grammaticale en lexicale vormcorrectheid deden we op een consequente manier aan taalpreventie. Het is de maatschappelijke plicht van een universitair talencentrum om de taalproductie van hooggeschoolden op te tillen tot de taalvaardigheidsnormen die op de arbeidsmarkt en binnen de studiecontext gelden. Daar worden vormvereisten nog zeer strikt gehanteerd. Een gebrekkige taalvaardigheid of krompraterij zal snel een negatief halo-effect scoren op de algemene waardering van een werknemer of student en diens competenties en kwaliteiten.

Het beoogde eindniveau van taalmodule 2 was het niveau *Effectiveness (C1)* van het Europees Referentiekader of het *Profiel Academische Taalvaardigheid* zoals de vakgroep van de Nederlandse Taalunie het omschrijft in het *Certificaat Nederlands als Vreemde Taal* (2002). Kortom, het niveau van de deelnemers werd opgekrikt van 'onafhankelijk' naar 'vaardig' taalgebruiker, zoals het in het Europees Referentiekader staat gedefinieerd.

De einddoelstelling van het Schakelpakket NT2 in zijn geheel was – zoals gezegd – de reële tewerkstelling van deze socio-economisch kanszwakke doelgroep in het reguliere Nederlandstalige onderwijs. De lerarenoplei-

ding in combinatie met de taalondersteuning optimaliseerde de (taal)vaardigheden en de didactische deskundigheid van de deelnemers en fungeerde als laatste springplank naar een erkende plaats in het onderwijs.

GETUIGENISSEN VAN DE DEELNEMERS

Eind juni zijn de eerste anderstalige (taal)leerkrachten na twee jaar lerarenopleiding afgestudeerd. De slaagkansen van de volledige groep worden zeer hoog ingeschat. Intussen haalden we de banden opnieuw nauwer aan voor een bijkomend evaluatiegesprek met de cursisten over hun ervaringen en bedenkingen. Hun getuigenissen en commentaren bij de verschillende kwaliteitsaspecten van het project kwamen uitdrukkelijk aan bod.

In december 2004 werd het ICTL immers door het departement Onderwijs en de Europese Commissie uitgeroepen als 1^e laureaat voor het *Europees Label voor Innovatief Talenonderwijs*. De prestigieuze prijs ging uit naar dit project wegens zijn maatschappelijke relevantie en arbeidsmarktgerichte oriëntatie. Het vormt dan ook een voorbeeld van *good practice* in de hoop dat het zogenaamde multiplicatoreffect niet zal uitblijven: misschien springt de vonk over naar andere scholen en onderwijsinstellingen die hier inspiratie in vinden om gelijkaardige initiatieven met eenzelfde bredere sociale en Europese dimensie op het getouw te zetten.

Ik ben al vier jaar in België en ik ben heel blij dat ik aan het project kan deelnemen. Ik heb gedurende anderhalf jaar als verkoopster in een winkel gewerkt, maar dat wil ik zeker niet levenslang hier in België blijven doen. Ik ben immers onderwijzeres Lichamelijke Opvoeding. Met de taalondersteuning Nederlands van het ICTL en de lerarenopleiding van het SCVO-Pestalozzi zal ik meer kansen hebben om terug in het onderwijs te stappen. Mijn taal is nog zwak, vind ik, zeker als ik het Nederlands als onderwijs- en instructietaal zal moeten gebruiken in de klas, maar als ik begin met Lichamelijke Opvoeding, dan kan ik misschien later nog verder doorgroeien in het onderwijs.

Tanya Petrova
uit Bulgarije

Ik ben sinds 1999 in Antwerpen komen wonen. Twee jaar daarvoor was ik als architect afgestudeerd in Frankrijk en ben dan meteen naar België gekomen. Toen ik met de taal geconfronteerd werd, heb ik me daar twee jaar op geconcentreerd om te kunnen spreken, schrijven en communiceren, maar het was nog niet voldoende. Toen ik hoorde van het project, ben ik me direct gaan inschrijven. Ik ben immers perfect tweetalig (Frans, Engels) en binnenkort misschien wel perfect drietalig! In Kameroen hebben we twee landstalen, zoals ook de situatie is in België. Toen ik naar België kwam was het onbegrijpelijk voor me dat een diploma van Frankrijk hier niet erkend werd. Mijn diploma is nu wel erkend, maar ik wil deze opleiding afmaken omdat ik van plan ben om in de toekomst les te gaan geven, maar aangezien de maatschappij vlug vooruitgaat en het kan zijn dat de plaatsen beperkt zijn, hoop ik toch mijn plaats in het onderwijs te kunnen vinden.

Brigitte Mewoli
uit Kameroen

Ik ben kunstschilder en dus wil ik kunstleraar worden. Ik werk ook met multimediatprojecten. Ik zal solliciteren voor een job in het hoger onderwijs of aan een centrum voor volwassenenonderwijs. Het hangt ervan af wat de mogelijkheden zullen zijn, maar ik wil het zeker proberen. Als het niet lukt, kan ik met dit diploma nog steeds aan het werk als taal-leerkracht native speaker Engels.

Het is in ieder geval een mooie kans dat anderstaligen leerkracht kunnen worden in plaats van bijvoorbeeld in de horeca te moeten werken. Zulke mogelijkheden krijg je niet makkelijk aangeboden in Vlaanderen, of misschien zelfs in Europa. Als je emigreert moet je je aanpassen, integreren en emanciperen op sociaal en economisch vlak. Het project is voor ons echt een steun geweest in dat ingewikkelde proces.

Michael Laird
uit de Verenigde Staten

Ik woon al bijna drie jaar in België en ik heb voor deze opleiding gekozen omdat dat misschien de enige kans biedt om les te kunnen geven in een Nederlandstalige school. Het lukt immers vaak niet bij sollicitaties als leerkracht Spaans als blijkt dat je geen Nederlandstalig diploma hebt. De taalvereisten liggen heel hoog. De lerarenopleiding is erg zwaar maar als je voldoende taalvaardigheid hebt van bij het begin, en als je het als een echte roeping beschouwt, dan lukt het zeker. Ik zal volgend trimester waarschijnlijk op een centrum voor volwassenenonderwijs in Sint-Niklaas een leerkracht Spaans vervangen.

Juan Carlos
uit Peru

Tijdens mijn luisterstage was ik verbaasd dat leerkrachten vaak nog instructies geven in het Nederlands. Volgens de vernieuwde vreemdetalendidactiek is dat toch een taboe.

SOCIALE DIMENSIE

GELIJEKANSENBELEID: INTEGRATIE VAN HOOGGESCHOOLDEN

Geheel volgens het gedachtegoed van het diversiteitsplan en het gelijkekansenbeleid wil het project hooggeschoolde anderstalige (taal)leerkrachten binnen het Nederlandstalige onderwijsveld emanciperen en integreren. Het project geeft een concrete invulling aan het gelijkekansenbeleid van het Vlaamse onderwijsveld omdat het zich volledig richt op de optimale leer- en ontwikkelingskansen van de deelnemers en hen ondersteunt en stimuleert in hun onderwijsloopbaan. Ook het recht op onderwijs zonder discriminatie of uitsluiting is één van de redenen voor het initiatief.

EMANCIPATORISCH EN HERWAARDERING BUITENLANDS DIPLOMA

De communicatie- en taalvaardigheid van de cursisten wordt ontwikkeld zodat zij in staat zijn zich te kunnen uitdrukken volgens de complexiteit van hun gedachten én volgens hun intellectuele competenties. Het doel is dat zij zich kunnen integreren in het onderwijscircuit volgens hun intellectuele capaciteiten en volgens hun specifieke vakbekwaamheid en deze vakkennis en knowhow op een adequate manier kunnen overdragen.

Zo gaan we er niet aan voorbij de vakkennis, competenties en kwaliteiten van anderstaligen in te zetten daar waar nodig en misschien zelfs wenselijk is. De herwaardering van buitenlandse diploma's van hooggeschoolden vormt daar de eerste stap toe. Zo'n duwtje in de rug om in de huidige kennis- en talenteconomie de juiste professionele plaats te kunnen vinden, is vaak geen overbodige luxe voor anderstaligen. Tijdens de lerarenopleiding krijgen de deelnemers dan ook administratieve begeleiding bij de gehele procedure om het diploma van hun thuisland gelijkwaardig te laten verklaren.

ARBEIDSMARKTGERICHT EN MAATSCHAPPELIJKE MEERWAARDE

Aan het einde of reeds tijdens hun studietraject gaan de leerkrachten als perfect twee- of meertaligen aan de slag in Vlaamse scholen of centra voor volwassenenonderwijs. Daar onderwijzen ze hun moedertaal of een ander vak aan Nederlandstaligen volgens de actuele en vernieuwde didactische principes. Zo onderwijst Sevil Akin op dit moment Turks

aan het SCVO-Talen Antwerpen. Daar geeft zij ééntalig en taakgericht les aan een avondgroep beginners en een groep halfgevorderden. Binnenkort start zij bij PINA (Project Integratie Nieuwkomers Antwerpen) waar ze werd aangeworven om promotie te maken voor Nederlandse taallessen als integratiebevorderende activiteit. Ook Virginie Ducornez uit Frankrijk combineert studie met werk aan een centrum voor volwassenenonderwijs in Herentals en geeft ook les in tal van bedrijven. Ze wil ook lesgeven in het secundair onderwijs waar ze vooral leerlingen met een halfgevoerde kennis van het Frans wil begeleiden. Voor haar is het een uitdaging ééntalig les te kunnen geven aan beginnende taalleerders omdat ze totnogtoe vooral in gevorderde groepen werd ingezet.

EUROPESE DIMENSIE

VERBETERING KWALITEIT VREEMDETALENONDERWIJS IN VLAANDEREN

Het project draagt op een originele wijze bij tot de verbetering van de kwaliteit van het vreemdetalenonderwijs in Vlaanderen en promoot daarmee een taalvriendelijk klimaat binnen Europa. Een van de grote troeven van het initiatief is de inzet van *native speakers* in het vreemdetalenonderwijs. Wie kan beter en authentieker een taal én cultuur overbrengen dan de anderstalige zelf?

Daarnaast vernieuwen de deelnemers hun pedagogische visies en methodieken door een 'transnationale' uitwisseling van expertise, praktijkervaring en de didactiek van hun thuisland. De deelnemers die meestal zelf perfect twee- of drietalig zijn, vormen zo een ideaal 'promotieteam' voor talendiversiteit en meertaligheid in multicultureel Europa.

PROMOTIE VAN INTERCULTURELE BEWUSTWORDING IN HET ONDERWIJS

De lesgevers en coördinatoren van het ICTL én van het SCVO-Pestalozzi zijn vol lof over het enthousiasme en de gedrevenheid van de cursisten om hoge toppen te scheren en daartoe hun leergierigheid naar taal en vakkennis ten volle aan te boren. Niet alleen hun sterke motivatie werkt

Je geeft Frans in het Frans, de doel-taal is de onderwijstaal! Toen ik les gaf in functie van mijn stage was ik enorm verrast en de leerlingen nog meer! Ik legde alles in het Frans uit en de leerlingen waren daar heel verbaasd over!

Ik vind het ook heel leuk dat ik nieuwe technieken en didactische werkvormen heb leren hanteren, want de klas-sikale manier van lesgeven heeft intussen zijn beperkingen gedemonstreerd.

**Brigitte Mewoli
uit Kameroen**

Ik geef al jaren vorming aan volwassenen en ik was dan ook heel blij aan het project te kunnen deelnemen omdat ik daardoor meer op een didactisch onderlegde manier heb leren lesgeven. Vroeger doceerde ik op een heel klassieke manier en hanteerde ik de 'frontale' lesstijl. Nu integreer ik groeps- en duotaken in mijn lessen en maak ik de lessen interactief met informatiekloven en info-uitwisselingen. Het was voor mij een unieke kans om mijn jarenlange lespraktijkervaring te professionaliseren en mijn deskundigheid als vormver van volwassenen te verstevigen.

**Dilek Ozugodru
uit Turkije**

Les volgen in een multiculturele, internationale groep is heel verrijkend en positief omdat iedereen zijn eigen achtergrond en bagage aanbrengt in de lessen. Het is voor ons een meerwaarde tot interculturele bewustwording. Het is ook heel positief dat we een positief beeld uitdragen van vreemdelingen in Vlaanderen, want daar bestaat nog vaak en nog steeds een heel laag en negatief beeld over. Het is dan ook een goed project om anderstaligen – of allochtonen zoals vaak wordt gezegd – in een positief daglicht te stellen.

**Tanya Petrova
uit Bulgarije**

Dankzij dit project kunnen wij onze taal, onze kennis en onze cultuur uitdragen via ervarings- en kennisuitwisseling.

Het is ook heel positief dat er later ook een Vlaming in de klas is bijgekomen. Dat was heel verrijkend. Het werkt ook minder stigmatiserend en meer aanmoedigend voor ons 'allochtonen'. Alle cursisten hebben vaak dezelfde soort problemen, onafhankelijk van afkomst en achtergrond. Stereotypen over culturen en rassen worden op die manier snel ontkracht als blijkt dat Vlamingen én anderstaligen 'gewone mensen' zijn met dezelfde attitudes, studievaardigheden en competenties.

**Juan Carlos
uit Peru**

aanstekelijk maar ook het cultureel 'pluralisme' van de groep wordt door alle betrokkenen als zeer positief en stimulerend ervaren. De deelnemers worden zich bewust van interculturele verschillen qua taalstudiemethoden en didactiek, maar ook ruimer...

Het pionierswerk is zo succesvol gebleken dat ook vorig schooljaar een nieuwe groep van anderstaligen in de lerarenopleiding startte. Deze groep werd doelbewust gemengd met Vlaamse deelnemers. Zo kan de interculturele bewustwording nog meer worden uitgespit en verruimd, en dan uiteraard niet alleen op het vlak van taalstudie maar ook qua sociale, maatschappelijke en culturele inzichten. Gelijkwaardigheid van de deelnemers is daarbij de kwintessens.

De 'bonte' mengeling van anderstaligen en Vlamingen vormt zo een mooie afspiegeling van de reële dagelijkse sociale leef-, studie- en werksituatie. De diversiteit van de groep is als het ware een vingerafdruk van een meertalig en

multicultureel Europa en een uitstekend micromodel van sociale samenhang. Een fraaie en wat aandoenlijke afsluiter van dit artikel zijn dan ook de woorden van één van de cursisten:

"We zijn van plan om hier in België te blijven, we zijn klaar voor Vlaanderen, maar is Vlaanderen klaar voor ons?"

Veerle Frateur

ICTL/Steunpunt Taal en Communicatie Universiteit Antwerpen, Stadscampus

Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen

veerle.frateur@ua.ac.be

Noten

- 1 Met heel veel dank aan alle betrokken collega's van het ICTL, de VDAB en het SCVO-Pestalozzi, én de cursisten.
- 2 GPB staat voor *Getuigschrift Pedagogische Bekwaamheid*. Het gaat om een tweejarige opleiding waarvan het einddiploma gelijkwaardig is aan een aggregatiediploma voor het secundair onderwijs. In de reglementering inzake onderwijsbevoegdheid wordt immers geen onderscheid gemaakt tussen beide diploma's.